

Таран В.В.

магістрантка

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

Шарова Т.М.

кандидат філологічних наук

*завідувач кафедри української і зарубіжної літератури
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

ХУДОЖНІ ОБРІЇ ПРОЗОВИХ ТВОРІВ Ю. ФЕДЬКОВИЧА

Анотація. У науковому дослідженні представлена інформація про особливості прозових творів Ю. Федьковича. Наголошено на тому, що письменник у художніх творах розкрив класову неоднорідність українського суспільства. Таку особливість автор прозових творів подає через конкретні образи, акцентуючи увагу на думці про наявність соціальних протиріч.

Ключові слова: прозовий твір, поетика, художність, соціальна нерівність.

У прозових творах Ю. Федьковича знайшли відображення родинно-побутові проблеми буковинських селян; безправ'я пригнобленого чиновниками, куркулями та духівництвом трудового народу; трагічна доля гуцулів – жовнірів цісарської армії. У кращих своїх творах письменник підносив голос протесту проти соціальної і родинної нерівності, возвеличував волелюбство, романтично поетизував гордих і сильних людей.

Першу повість «Люба-згуба» Ю. Федькович написав ще на військовій службі. Ми даремно шукали б у ній широких картин народного життя, різючих соціальних конфліктів. Всього цього нема, але є інше: зачудоване бачення краси природи і людей, захоплююча розповідь про народні звичаї гуцулів, про нестримне вирування людських пристрастей. Можна сміливо твердити, що повість «Люба-згуба» була народжена тугою письменника за рідним краєм, мальовничим і принадним, з одухотвореними щирими й вольовими людьми, що можуть зломитися, але ніколи не зігнутися. Звідси бере своє коріння той максималізм автора, коли він змальовує характери й обставини [11, с. 4].

Тему для твору письменникові підказало саме життя. «Що я тут пишу, – підкреслює Федькович, – то я не пишу небилиці, але кавалок мого життя, мого так красного та любого тривку, що годі його буде й до гробної дошки

забути. Ні! зелена моя Буковина, сині мої гори, холодні мої ізвори! Хіба мене рука моя забула б, щоби я вас забув». Міщанській бездушності, корисливості, що панували в капіталістичному світі, письменник протиставляв любов безмежну, нездоланну [59, с. 309].

Два брати, Ілаш та Василь, палко покохали красуню Калину. Дівчина віддала перевагу Ілашеві. Василь дуже страждав і, не можучи дати ради серцю, вбив на весіллі брата і себе. З туги за Василем вмирає дівчина Марія. Розповідаючи трагічну історію кохання, Федькович одночасно спрямовував полемічне вістря свого твору проти тих, хто принижував простих людей, позбавляв їх здатності на глибокі душевні переживання: «Не смійтеся, пани мої; наші прості груди жаль дужче дотикає, як ваші – панські. Ми серце ще не запечатали в калитці, ані віддали до шпаркаси: як в його є, так і говоримо» [5, с. 311].

З подібних позицій розробляв Федькович тему кохання в таких творах, як «Серце не навчити», «Хто винен?» та інших. Саме любов'ю до Гуцульщини пояснив Франко той «світлий настрій, тут, можна сказати, ідилічну картину життя гуцульського, які малює нам Федькович у своїх повістях і поезіях. Бачимо там народ заможний, що живе патріархальним життям, лобується в пишнім убранні, в зброї, в стрілецтві, народ лицарський, котрий дуже пильно дбає про свою честь, не дасть себе скривдити, не привик гнутися і ховатися з своїми чуттями й поглядами, щирий і прямодушний, гостинний в такому розмірі, про який сьогодні й снити не можна...» [5, с. 209].

Було б, проте, неправильно думати, що Федькович у своїх прозових творах пройшов мимо соціальних аспектів народного життя. В повістях «Три як рідні брати», «Штефан Славич», оповіданнях «Таліянка», «Сафат Зінич» він змалював реалістичні картини рекрутчини та поневірян жовнірів у цісарській армії.

Повість «Три як рідні брати» розпочинається сценою прощання двадцятирічного хлопця з рідними. Надзвичайно містке, багате на підтекст перше речення: «Мені ще й двадцять рік ледве було, як уже кучерики мої золоті облетіли!» [4, с. 119]. Двадцять років – це весна в житті людини. І раптом на цю весну повіяло крижаним холодом. Метафора «кучерики мої золоті облетіли» викликає по асоціації образ негоди, що зриває з дерев листя, залишаючи їх голими, беззахисними під колючими вітрами. Такою безправно-беззахисною була людина в Австро-Угорщині. Сили, що протистоять трудящим, – злі, безсердечні. Вони безіменні («навіть і попрощатися не пускали, але звеліли відразу йти до компанії»), і в цьому пряма вказівка на жорстокість всієї системи гноблення [2, с. 296].

Безпросвітне горе принесла в селянську сім'ю рекрутчина. Вона надломилася нещасна матір-вдова, викликала нестримні ридання сестер, сумом загорілася в очах брата Онуфрія. Загальний настрій родини автор виразними словами: «А дома сум та плач». Далі сюжет повісті розгортається в плані наростання конфлікту між молодим хлопцем Іваном Шовканюком і ворожим суспільством. Оповідач є одночасно головним героєм твору.

У повісті до деякої міри намічена класова структура тогочасного села. Конають з голоду й холоду, мучаться у злиднях, обливаються від важкої праці кривавим потом бідні селяни, наймити, і паразитують за їх рахунок орендар, війт, піп, сільські глитаї. Особливо сильно зазвучали у творі антицерковні мотиви. Зажера-піп забирає у важкохворого Івана за похорон все, що той приніс з війська; «дві парі шмаття комісного та кілька щіточок... хусточка шовкова за два леви срібні». Грубість і брутальність попа надзвичайно рельєфно виступають на фоні того загального смутку, що його навіяла смерть матері. Піп байдужий до людського горя: «Чорт по твоїй душі! – заявляє він Іванові, – Плати та й годі... мені...» [6, с. 442].

Повість «Три як рідні брати» читається із захопленням. Цьому сприяють напружені драматичні ситуації, майстерно побудовані діалоги, нічим не прихована зацікавленість автора долею своїх героїв. Він любить їх, милується їхнім благородством, утверджує їх моральне право на щастя, так стверджує І.Франко [7, с. 225]. Письменник переконливо показав, що навіть доброзичливе ставлення до Штефана його товаришів, нижчих начальників не в силі було запобігти трагічній розв'язці – смерті героя.

Читаючи твір, філологи повинні чітко розуміти його суть, змістове наповнення, а також досить чітко виокремлювати головну думку від другорядної [8, с. 75]. Значно простіше розуміти творчість Ю. Федьковича за допомогою електронного підручника. Зрозуміло, що таке навчання мотивує до детального вивчення його творчості та суттєво покращує рівень знань студентів, або тих, хто навчається [9, с. 292]. Додатково за допомогою електронних засобів навчального призначення можна розглянути тематичний спектр та рецептивну естетику художніх творів будь-якого письменника, що дозволить значно краще вивчити персоналію в історико-літературному процесі [10, с. 125].

Соціальні мотиви сильно відчутні в оповіданні «Сафат Зінич». Аналіз цього твору можна провести за допомогою розкриття основних питань, зокрема питання про те, де відбуваються зображені в оповіданні події, як розкрито в оповіданні класове розшарування сербського села, кому автор віддає свої симпатії. Не менш важливо розуміти про те, що у творі показано

солідарність і взаємодопомогу простих людей. У творі присутнє утвердження непримиренності до зла, відстоювання чесності і чистоти у людських взаєминах, що є основною проблемою оповідання «Сафат Зінич».

Події, зображені в оповіданні «Сафат Зінич», відбуваються у Сербії. Подавши реалістичну картину з життя сербів, письменник тим самим дещо розширив тематичні обрії української прози. Тема жовнірського безталання тут тільки намічена («як то, бідний світе, деякого сердешного некрута б'ють да глузують»), а на перший план висунута зумовлена соціальними факторами трагедія бідної вдовиної сім'ї, в яку закинула доля солдатів-буковинців – оповідача і його старшого товариша Сафата Зінича.

В образі Сафата Зінича втілено волелюбні традиції народних месників-опришків, що не мирилися із злом, а готові були і життя віддати заради торжества правди бідних і скривджених. Повністю його характер розкрився в безпосередній дії – у вбивстві негідника і злочинця. Цей вчинок читачі сприймають як закономірний – інакше зробити Сафат не міг. Останнє речення оповідання «жовняр раз був» своєю смисловою місткістю відповідає захопленому ствердженню величі людини [3, с. 133].

Реалістичні і романтичні елементи тісно переплелися у написаній на матеріалі народних легенд та переказів повісті «Дністрові кручі». Загальна сюжетна канва твору зіткана на реалістичній основі. Маруся, дочка багатиря, полюбила бідного парубка Тимофія Соболя. Автор не випадково акцентує на майновій нерівності (Тимофій «з бідного роду був, з дуже бідного, з такого бідного, що не важився навіть до Марусі заговорити»), бо прагне чіткіше окреслити ті соціальні перешкоди, що стоять на шляху до щастя закоханих [1, с. 412].

Засудивши в цьому творі прояви на соціальній основі родинного деспотизму, письменник одночасно поетизував красу людських почуттів, вільних від матеріальних розрахунків. Працюючи на ниві народної освіти, Федькович пильно дбав про духовний розвиток дітей. Він написав для них чимало казок, оповідань, віршів («Бідолашко», «Від чого море солоне», «Вороний», «До школи», «Учіться»). Ці твори і сьогодні входять до активу дитячої літератури.

Своєю прозовою творчістю Юрій Федькович створив чудову сторінку в українській літературі. У художніх творах письменник розкрив класову неоднорідність українського суспільства, через конкретні образи провів думку про наявність у ньому соціальних протиріч.

Література

1. Маковей О. Життєпис Осипа Юрія Гординського-Федьковича. Львів: НТШ, 1981. 591 с.
2. Микитин І. Гуцульщина Каєтана Абгаровича і Юрія Федьковича: часопростір у вимірі archi. *Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Серія: Філологія (Літературознавство)*. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2010. Вип. 27–28. С. 296–301.
3. Микитин І. Модус пограниччя: рефлексії з приводу полівалентності літературознавчих інтерпретаційн. *Східнослов'янська філологія: зб. наук. праць*. / Горлівський держ. пед. ін.-т. інозем. мов; Донецький нац. ун-т. Горлівка: Вид-во ГДПІМ, 2010. Вип. 16: Літературознавство. С. 133–141.
4. Федькович Ю. Вибрані твори. К.: Основа, 1986. 196 с.
5. Федькович Ю. Поетичні твори. Прозові твори. Драматичні твори. Листи. К.: Наукова думка, 1985. 575 с.
6. Федькович Ю. Твори в 2-х т. К.: Держлітвидав України, 1960. Т. 2. К.: Держлітвидав України, 1960. 615 с. 64
7. Франко І. Твори в 20-ти т. К.: Держлітвидав України, 1987. Т.18. К.: Держлітвидав України, 1987. 328 с.
8. Шарова Т. Шаров С., Бородихіна О. Формування комунікативно-діалогічної компетентності студентів-філологів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. Вип. 29. Т.1. 2017. С. 74–76.
9. Шарова Т.М. Використання електронного засобу навчального призначення під час викладання історії української літератури. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*. 2015. Випуск 39. Кам'янець-Подільський: Аксіома. С. 290–296.
10. Шарова Т.М. Теоретичні аспекти дискурсу українських письменників 20-30 - х рр. ХХ ст.: тематичний спектр та рецептивна естетика. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філологія*. Вип. 10. Маріуполь: МДУ, 2014. 124–132 с.
11. Шлімов Г.І. Образ співця в поезіях Осипа Федьковича. *Дніпро*. 1988. №6. С. 3–4.